

TARTU KOMMERTSGÜMNAASIOUM

RAAMATUKOGU

No 3571

Autoporee

noisiT

Tizian

Autoportree.

A-5084 II

2307
1946
Raamatukogu

M. Laarman

TIZIAN

TARTU RAAMATUKOGU
TARTU KOMMERTSGÜMNAASIIUMI
RAAMATUKOGU
№ 354

Tallinnas 1926
Eesti Õpetajate Liidu kirjastus

M. LASSIBRO

WALSIT

Tall. E. Kirj.-Üh. trükikoda, Pikk tän. 2.

2

Tartu Riikliku Olikooll
Raamatukogu

33633

Tallinnas 1928

Eesti Ühelnõu Kirjanduslik Ühelnõu

Tizian on maailma suurimaid kunstnikke. Päikesesäraline oli ta elu, ehkki mõnikord harva sellesse heitus tume-
daid varje; võimas ja vägev oli ta maine olemine, nagu ei ühelgi kunstnikul enne või pärast teda.

Tizian elas Veneetsias, kes Itaalia imelinnas, kus majad kergivad petlikust vetevirvendusest, kus palazzode ja losside vahele sirutab Aadria-meri oma kaanalitevõrgu gondoljeeride lauluga ja igavese veeloksega. Teisiti siin murdub päikesevalgus läbi õhukihtide, kui mujal Itaalias. Ei ole siin Kesk-Itaalia õhulist ja teravat selgust, meri pehmen-
dab ja mahendab asjade piirjooned, mähib värvilisse uduloori nähtava ilma. Teissugused on siin inimesedki, kui mujal Itaalias, ja kunstki on siin alati olnud värvirõõmus ja elujaatav.

Ja nagu mere udutsev hingus mur-
rab siin päikeseerenduse värviliseks vi-
kerkaareks, nõnda temast veel võim-
samini Tizian murdis välisilma tuhande-
värviliselt harmooniliseks säraks.

Imeline oli selle suurmeistri elu mõneski suhtes. See ulatus aastasaja ühest äärest teise. Vanadus ja väsimus ei leia miskiit teed selle noore rauga murdmiseks. Mida vanemaks ta saab, seda julgemini näib ta tee tõusvat püsti märke. Ja et loomulik surm ei saa jagu selle töövõimsa mehe energiast, murrab katk ta tema sajanda eluaasta lävel.

Kui Michelangelot on võrreldud sünge rüütlilossiga, siis Tizian ta kõrval on nagu rikas ja pidurõõmus palazzo. Ligi sada aastat maitsis ta elu suuri mõnusid: tööd, rikkust, võimu, au, armastust ja sõprust. Ta maja on võõraste sõbralikuim Veneetsias. Vürstlikult võõrustab ta siin oma vürstlikke võõraid. Ta majja kogub suur sõpradering suurist kunstnikest, kirjanikest, teadlasist ja võimukandjaist. Kõigil oli siin ja hää ja rõõmus olla.

Tiziani sünnipaik on Dolomiidimägestikus, Tirooli piiril, sääal, kus karm põhjamaa on kaugel teispool Alpid, kus keset rikast ja metsikut taimestikku hakkab tunduma enam ja enam lõunamaa suur toredus, mida kaugemale laskuda mägimaastikust alla orgu.

Siin asub mägilinn Pieve di Cadore, vaadates mäehiiglaste naabrusest alla kuristikku kuuskedetumedusse. Väikest platsi piiravad kolm vana suurt ja tumedat maja. Keset platsi asub igi-

vana kaev, mis juba aastasadu joodab linnaelanikke. Siin, ühes neist majadest, sündis Tizian aastal 1477¹⁾).

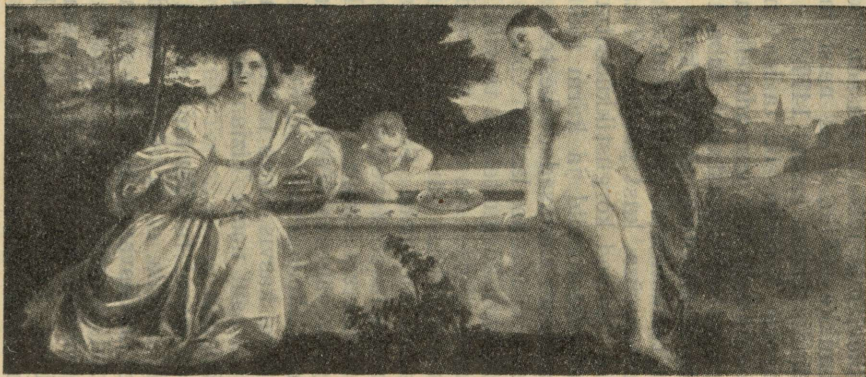
Gregorio Vecellio oli ta isa nimi. Ta oli miilitsapäalik, varanduselt vaene, aga lugupeetud ja austatav. Juba 1420. aastast saadik oli nende perekond Veneetsia teenistuses. See oli uhke mägestikusuguvõsa, kust põlvenes Tiziano Vecellio; teravad kõrgustikkude tuuled, vägevad mägitormid ja karm töö olid ta karastanud aastasadade kestes.

Kümneaastasena laskus poiss alla oma mägistelt kõrgustelt ja ta viidi Veneetsiasse. Siis asus üks ta onudest, kelle juure Tizian jäi elama. Poisist pidi saama kunstnik. See oli austatav ja tulutoov amet Veneetsias. Onu oli tähtis Veneetsia kodanik. Ta nägi, kuid tollaegses vägevas Veneetsia vabariigis linna ja kodanikkude jõukuse ja rikkuse kõrval kasvis tarve ja huvi kunsti vastu; ta pani noore Tiziani kunstniku juure õppima.

Järelajad ei tea Tiziani õpetaja nime. Võib olla, et ta õppis vendade Gentile ja Giovanni Bellinide juures. Need olid Veneetsia kunstivürstid, kelle kuulsus ulatus kaugeni Konstantinoopolinigi, kus Gentile Bellini käis maalimas sultani portreed.

---

¹⁾ Uuemate uurimuste põhjal on katsutud tõendada, et T. sündis 1490.

Titian

Taevalik ja maine armastus.

Tiziani suurimaks õpetajaks oli aga linn — Veneetsia ja selle tuhatkülgne ja tuhatvärvilire elu. Veneetsia oli kerkinud merest nagu idamaine muinasjutuime. Ta rikkus ja võim kasvasid päev-päevalt. Kaugeil meredel ja ookeanidel ristlesid Veneetsia laevastikud, igal pool lehvisid uhke kaubarahva vabalinna lipud. Merelt tõi Veneetsia oma varandused, ehitas laevu, saatis need jälle merele, sai uusi varandusi, ehitas uusi laevu, et koguda jälle uusi aardeid ja ehitada jälle uusi laevu. Veneetsia oli esimene Itaalia riigest, kes oskas hinnata targa poliitilise ühtehoidmise väärtusi. Ta oli XIV sajangu suurimaks ja vägevamaks jõuks killustatud Itaalias. Meri oli Veneetsia ülalpidaja, toitja, võimuandja. Mere ja Veneetsia võimsa abielu märgiks sõitis doož¹⁾ selleks määratud suuril pidupäivil kullatud laeval välja merele ja heitis linna ja veteriigi kihluse tunnustusena merre kalli sõrmuse. Veneetsia oli aknaks, kust kaudu Euroopasse voolas idamaade rikkuste, toreduse ja uhkuse kuldne sära.

Ja siia sattus nüüd oma mägimailt noor Tizian. Ta kõndis S. Giacometto platsil, kus kogu maailm kauples, ei olnud kära ega karjeid, vaiksus suminas

¹⁾ Doož — Veneetsia vabariigi valitseja aunimi.

askeldas see kaubitsev mesilaspere, kuld voolas jõena käest kätte ja kaanali sinisügavusest virvendas vastu päikesekuld, nagu dukatid, kuldskuudid, vaatajaile tundmatumad ja nimetumad hommikumaised kuldmündid. Völvalustes istusid rahavahetajad ja töötasid sajad kuldsepad, nende päade kohal laiutusid lugematumad kaubalaod. Siin kaanali ääres asus Fondaco dei Tedeschi — sakslaste kaubahoov, see maja, kust pärast noor Tizian ise hakkas vahetama oma andi kõlisevaks kullaks. Ja all laevatehastes töötas kümmetuhat laevapuuseppa.

Esiialgu Tizian maalib veel nõnda nagu seda tegid Bellinid, kuid ta tõis paistab omapärane joon: puudub Bellini karmus ja joonepuhtus. Selle asemel juba ta esimesist töist hakkab paistma pehmus ja õhuline õrnus.

Tol ajal elas ja töötas Veneetsias Giovanni Bellini õpilane Giorgione. See mees oli suur teemurdja ja uuedaja, kes valas Giovanni Bellini loodud kehale sisse hinge. Ta oli Tiziani vanune ja selle sõber. Tizian õppis temalt palju. Koos nad asusid kaunistama freskodega sakslaste kaubamaja — Fondaco dei Tedeschit. Giorgione oli ennem siin juba töötanud ja ühe tähtsa mehe, Barbarigo, eestkostel anti Tizianilegi siin mõned tööd. Tizian tegi kõik, mis ta võimuses.

Giorgione oli oma töö lõpetanud ja saanud üldise imetluse osaliseks, ta oli vanade Bellinide järel kahtlemata Veneetsia maalivürst. Tiziani töö edenes, ta varsi avas vaatamiseks välisseinale maalitud freskod. Need ei olnud milleski halvemad Giorgione omist. Kui Giorgione kord kohtas linnas mõningaid tuttavaid aadlikke, tegid need nõnda, nagu ei teakski nad, et uued freskod on Tiziani omad, soovisid Giorgionele õnne nende lõpetamise puhul ja ütlesid päälegi, et äsjalõpetatud tööd olevat palju paremad endisist. Giorgione vihastas hirmsasti. Ta ei ilmunud enam ühtegi avalikku paika seni, kuni sai üldiselt teatavaks, et freskod oli maalinud Tizian. Giorgione ja Tiziani sõprus lõppis, nende vahel pääsis lahti nüüd kibe võistlus, mille lõppu ja tagajärgi oli võimatu näha ette. Siis aga tuli õudne aasta 1510. Katk möllas ja murdis Veneetsias maha kodanikke, hoolimata nende soost või seisusest, east, rikkusest või vaesusest. Giorgionegi langes katku ohvrina.

Tizian pääsis katku käest, ta oli põgenenud Paduasse ja viibis siin veel kuni 1512. aastani. Siin võõras linnas kasvis ta kuulsus üleöö suureks. Tellimusi tuleb kokku hulgana. Filosoof Luigi Carnaro laseb tal maalida oma majafassaadi ja selle järel rida teisi

Tizian

Kristus ja variseer.

asutusi ja eraisikuid. Ikka kindlamaks muutub Tiziani käsi, ikka selgemini teab ta, mis ta tahab. Ta tuleb tagasi Veneetsiasse. Siin maalib ta pildi, mis annab kaasaeglasile ja järelpõlvedele tunnistuse ta kunstiliste võimiste suurusest. Too on pilt, mida nüüd üldiselt tuntakse nime all „Taevalik ja maine armastus“. Pildi sisuks, aineks, millest ta jutustab, on õieti vana klassikaaja muinasjutt Jupiterist ja Arkaadia kuningatarest Kallioistost. Jupiter ahvatleb jumalanna Diana kujus kaevu äärel Kallioistot armastusele. Muinasjutu edespidiseid sündmusi näitavad reljeefid kaevu küljel. Ei ole aga tähtiski teada pildi jutustavat sisu. See on vaid olnud selleks seemneks, kust on kasvanud välja suure kunstiteose imeõis. Pehmesti ja sulavasti voolitud õitsvad kehad on omas toonirikkuses asetatud õhulisse valgusse. Ja kuis ka kogu pilt ei kõnele Giorgione vaimust, paistab üle kõige selle siiski iseseisev ja suur looja, hõõgub vastu miski raske meelelisus, miski sõnulseletamatu sügavus, mis viib vaataja selge suuruse kõrgustesse.

Tolle aja pildid on nagu hümnid elule ja maailmale. Eriti paistab see kõigis kauniste Veneetsia naiste portreis, milles kõigis on midagi ühist, kõigist kõneleb üks keel. Kunstnik on armu-

nud oma kaunisse kodulinna, ta avastab siin uusi ja jälle uusi maid, leiab peidus olnud aardeid ja varandusi, ta mõistab kauni veneetslanna, karnevaalide linna tütre ilu paremini kui ükski enne või pärast teda.

Maises olemises võis Veneetsias kunstnikul olla vaid üks siht: saada suurimaks, saada vabariigi tunnustatud maalivürstiks. Juba Bellinisid oli Veneetsia vabariik austanud erilise lugupidamisega ja tähelepanuga, sama koha tahab nüüd võita Tizian. Olla vabariigi tunnustatud kunstivürst — see ei olnud vaid auasi — see töötas ka maisi ja varanduslikke hüvesid. Kõik tähtsamad ja suuremad tellimused andis linn oma tunnustatud pojale ja pääle selle veel oli ta päralt üks maaklerikoht Fondaco dei Tedeschis, mis andis suure rahalise sissetuleku. Suures Nõukogusaalis seisis kaua juba sein vabana, kuhu oli kavatsatud lasta maalida suur lahingupilt. Keegi siinamaani ei olnud julgenud asuda selle ülesande täitmisele. 1513. aastal nõuab Tizian seda tööd omale. Kunstniku kasvav kuulsus oli teinud tähelepanelikuks paavsti enda ja paljud ilmalikud vürstid, kõik nad olid teinud talle austavaid ettepanekuid. Toetudes nüüd neile pakumistele nõuab Tizian uhkelt Nõukogult omale tellimust ja järgmist vaba-

Tizian Sebastian. Terveen pihdittu naiti
 Kaasestasteesse mõjus see nagu rapu-
 oli „Assunta“ — Maria taevaminek.
 eaurteoste sünniks. Eaimene selles teas
 Nüüd öld olemas kõik kirjanduses

Eesti Kirjanduslik Selts
 Eesti Kirjanduslik Selts

nevat maaklerikohta Fondacos samade tingimustega, millistega oli see Bellini kasutada. Tizian tundis end kõige vägevamana ja võimsamana Veneetsias sest saadik, kui surm halastamatult oli rebinud välja võitlejate seast Giorgione. See nõudmine nüüd ei tähendanud midagi vähemat, kui vana Giovanni Bellini aujärje nõudmist. Bellini oma sõprade ja poolehoidjatega pani käima kõik rattad, et tõrjuda eemale sissetungija, kes tahtis elavalt mätta vana meistri. See õnnestus tal tõesti, Tiziani soov lükati tagasi. Järgmisel aastal aga Sinjooria tegi Tizianile rea kasulikke vastutulekuid ning aastal 1516, pärast Giovanni Bellini surma, oli ta soov täidetud. Tiziani ülesastumised vana Bellini vastu kahtlemata on karmid ja julmad. Ta tundis aga, et ei ole muud teed, vaid Veneetsia vabariigi ametlikuna kunstnikuna olid tal käed vabad ja tee ees sirge. Samuti toimisid ka vägevad hiiglapuud ta kodumaa mägimetsades. Omas tõsusus taeva poole ei hoolinud nad nõrgematest ja väikesemaist, kellelt nad röövisid valguse ja õhu oma üleslennuga.

Nüüd olid olemas kõik tingimused suurteoste sünniks. Esimene selles reas oli „Assunta“ — Maria taevaminek. Kaasaeglastesse mõjus see nagu raputus, nagu hoop. Terves pildiehituses on

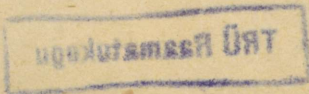
Tizian näib olevat nii oma kunstiliselt võimtipust kui ka
Pietro Aretino.

üksainus liigutus, ainus tung: ülespoole. Jumalanna tõuseb pilvel üles, tühja haa ümber sirutavad apostlid üles oma käed, täis imestust, igatsust ja ekstasi. Tolles ja järgnevais pildes Tizian on juba täiesti murdnud vana-Veneetsia kunsti traditsioonid. Ta saab üldise imetluse osaliseks, talle voolab kokku tellimusi ja ettepanekuid kõigilt selle maailma suurilt.

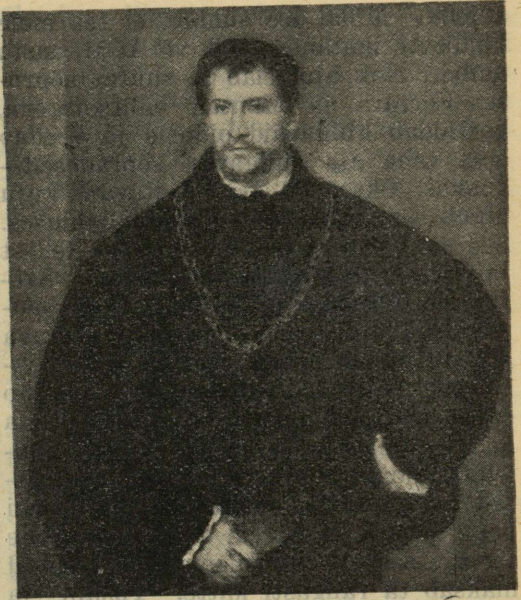
Esimesena hindab teda Ferrara hertsog Alfonso I, kes omandas ta „Kristuse ja variseeri“. Samuti tellib temalt pilte Mantua hertsog Frederigo. Ja kõigepäält kodulinn rakendas ta töhe. Doož Andrea Gritti valitses 1523. aastast saadik vabariiki ja hoolitses erilise hoolega selle eest, et Veneetsia esimese kunstniku tööd kaunistaksid Doožide palee seinu.

Veneetsias aga oli veel julgeid, kes tahtsid temaga võistelda. Kui Püha Märtri Peetruse Vendlus oma kirikule vajas altaripilti, pööris ta Veneetsia parimate kunstnikkude poole, korraldades võistluse, millest Tiziani kõrval võtavad osa Palma Vecchio ja Pordenone. Tizian võidab lõpulikult, kunagi pärast seda ei julge keegi enam temaga võistelda.

Tizian näib olevat nii oma kunstilise kui ka ilmaliku võimu tipus. Ta heidab

abiellu. Millal see sünnib, ei tea meie kindlasti, igatahes 1523. või 1524. aasta ümber. Noil ajal elab ta suures sõpruses Ferrara ja Mantua valitsejatega, korraldab hiilgavaid pidusid ja veedaõ oma vaba aja hiilgavas sõpradeseltskonnas. Üks tolle aja huvitavam kuju liigub sest pääle alati Tiziani ligiduses. See on Pietro Aretino, mees, kellest järeilm teab kõnelda vähe hääd. Aretino oli luuletaja ja kirjanik. Oma suure ande, hiilgava mõistuse ja terava sule rakendas ta aga terviga enda isiklikkude hüvede teenistusse. Aretino oskas igal pool ja igal ajal tarvitada enda võimeid oma kasuks kui ta kellelki midagi soovis, siis palus ta lihtselt ja viisakalt, andis aga ka ühtlasi kohe mõista, et parem on ta soov kohe täita, sest vastutulematuse puhul maksab ta rängasti kätte. Tiziani ja Aretino sõprus oli esialgu kahtlemata enam Tiziani kaalutud järelemõtlemise, kui otsekohe tunde tagajärg. Ei olnud kasulik seista Aretinoga vaenujalal. Kõik suured ja vägevad või suurusele püüdjad kartsid Itaalias toda meest ja ta pilget, millele ta oskas alati anda peene ja kunstiliselt viimisteldud kuju. Kõik teadsid, et ta mürk ja teravus tuleb isiklikust kasutahtest ja taltsutasid teda kinkide ja meelitustega. Aretino oli oma aja suurvõim,

Arctino sõprus oli esialgu kahtlemata
enam Tiziani kaantud järlemlõemise
kui otsekohese tunde tagajärg. Ei ol-
nud kasulik seista Arctinoga vägn-
jalal. Kõik saured ja vägevad või suu-
tusels plüüdud kartsid Itaalias toba
meest ja ta piget, millele ta oskas alati
anda peene ja kunstiliselt viimisteldud
kuju. Kõik teadsid, et ta märk ja tera-
vus tuleb isiklikust kaantahstest ja
tallantastid teada kindide ja meeltes-
Tizian **Inglase portree.**

osavana kindralina juhtis ta laimu- ja pilkejuttude vägesid. Ta hävitas suurus ja tõstis uued üles, ta võttis kingitusi ja meelitusi nagu midagi juba endastmõistetavat. Renässansi aegne Itaalia tundis palju igasuguseid juhtumiseotsijaid ja võimuahnitsejaid, kelledest igaüks võitles isesuguste sõjariistadega, Aretino relvaks oli pilge ja teravad kõned, mida kardeti enam kui tuld. Tizian nägi teda omas ajas pehmemas valguses, siis olid säärased asjad harilikud ja igapäevased. Aretino aga õppis Tiziani võimeid hindama selle töökojas ja ta tegi omalt poolt kõik võimaliku kunstniku tutvustamiseks ja kõrgele tõstmiseks. Kuid Tizian ei sõbrustanud Aretinoga mitte ainult kartusest ta ees. Ta palju enam nägi Aretinos oma enda moondatud peegelpilti. Temagi suur loomus ei olnud vigadeta. Suurmeeliste ja kõrgete loomujoonte kõrval näeme temas sageli jämedat omakasupüüdu, ohvrimeelsuse kõrval ahnust ja rahahimu. Ta nõuab oma kõrgeilt kaitsjailt alati raha, raha ja jälle raha, kuid ta kulutab selle jälle uuesti hiilgavais pidustusis, kingib ja annetab seda lahkelt käel ühele ja teisele poole.

Pietro Aretino on see, kes Frederigo kõrval tasandas Tizianile tee keiser Karl V juure. See oli Bolognas aastal

omakasuutõudu, õhvirimeeluse kõrval
ahnuat ja rahahimu. Ta nõudis oma
kõrgeid kaitsetaht alati raha ja
jälle raha, kuid ta kuulutas selle jälle
uuesti hilgavaks pidustuseks, kingid ja
annetajad seda lahkel käel lähele ja tei-
sels pole.

Pietro Aretino on see, kes Friederigo
kõrval tassandas Tizianile tee keiser
Tizian Karl V. See oli Bolognas

1532, kus Tizianil esimest korda sai võimalikuks maalida keisrit. Parima tunnistuse portree mõjust keisrile annab tema poolt antud tunnistuskiri, millega Tizian nimetatakse krahviks ja saab õiguse üksi keisrit maalida.

Ei siis miski ime, et see aina tõstab Tiziani kuulsuse kõrgemale kui kunagi enne. Kõik tahavad end lasta maalida, vürstid, diplomaadid, õpetlased, aadlikud ja rikkad. Igalt poolt tuleb tellimusi, palutakse, mangutakse, nõutakse, saadetakse kunstnikule kuninglike kingitusi ja tehakse ta kõige sellega veel enam eemaletõrjuvamaks, veel hellitatumaks.

Raskeid asju mõnikord tuli ette. Paljud, keda Tizian maalis, ei ole kunagi ise olnud ta palge ees. Üks sääraseist oli Prantsusmaa kuningas Franz I, Karl V suur vaenlane. Ta portree nähtavasti on maalitud mõne rahapildi järele. Kui kindel aga oli Tizian ses, et ta on maalitava tabanud õieti — näitab see, et ta saatis pildi kuningale kingituseks, kes tegi talle kuningliku vastukingi.

Nõnda kulub meistri elu alatises töös ja tegevuses. Üks aasta läheb teise järele, neid on juba ligi kuuskümmend. Ta vaenlased ootavad ammu juba ta surma. Kahekümne aasta eest oli ta

nõudnud omale Veneetsialt tunnustust ja Doožide saali kaunistamise ülesannet. Ta sai nii ühe, kui teise, ta nimetati ametlikuks kunstnikuks, ta sai maaklerikoha Fondacos, pilt aga, mille maalimist ta oli nõudnud omale, oli maalimata veel tänaseni.

Aasta-aastalt vaatasid Veneetsia valitsejad, kuis Tizian maalis võõraid vürste, kuningaid, keisrit ja eraisikuid, kuis üks pilt rändas kunstniku töötoast teise järele tooma meistrile raha, au ja kuulsust, siamaani aga oli maalimata veel Doožide palee seinamaal, mille tasuks talle ette õieti anti kõig soodustused.

Sinjooria kannatus oli lõpul. Veneetsia senat arutas asja tõsiselt ja otsustas: Tizianilt tuleb nõuda tagasi kõik raha, mis ta saanud maaklerina kahekümne aasta jooksul — 1800 dukatit maksu ta Veneetsia vabariigi kassasse. Pääle selle astus senat läbirääkimisse Pordenonega, et see maaliks kauaoodatud pildi.

See oli suur hoop Tiziani aule. Ta oli harjunud sellega, et keegi ei kõnele talle vastu, et ta võib teha mis tahab. Kui Santa Maria degli angeli kloostri nunnad ei võtnud temalt tellitud tööd vastu, laskis ta Aretinot avalikus kirjas selle üle imestada ja saatis tagasi-

Lavinia. Titianin maalama kuvan kappale ja
 Tizian
 Hoolimata haigusest, jätud Karl oma
 hommikul algab Tizian keisri portree.
 rüüti oli ta kääs vangis. Võidulev
 nende juht, krahv Friedrich Johann Fried-
 rüühinend värskeid, oli ta parustanud,
 maise suurise tipus. Oma vendlased,
 elab nagu teine keiser, Karl V oli oma
 see kutsus ta Augsburgi, kus Tizian

lükatud pildi keisrinna Isabellale, kes vastutasuks saatis kahetuhande tukaatilise hiiglasumma.

Ei olnud aga midagi teha. Kaheldi juba ta võimetes. Tizian hakkas kibe-dasti tööle ja maalis aasta jooksul pildi valmis ning päästis hiilgavalt oma au. Ja samal ajal lõpetas ta teise hiigla-pildi „Maria templissemineku“ Kristliku armastuse vennastusele. Keset pil-ti särab rühm inimesi kuldkollases val-guses, taga sinetab maastiku rohelus, ümber ringleb uudishimulisi ja vaata-jaid, lapsi, rauku, mehi, naisi. Kõikide pilgud on pöördud paremale, kus vaa-taja koos pildilolijatega imestuses näeb väikese Maria hiilgusesäras minevat templisse.

Ja nagu Maria pildil on ümbritsetud pühadusesäraga, nõnda kogu aja kas-vab Tiziani enda hiilgusesära. Paavst pakub talle oma pitsatihoidja ametit ja aunime, Tizian lükkab selle tagasi, kei-ser kutsub ta Augsburgi, kus Tizian elab nagu teine keiser. Karl V oli oma maise suuruse tipus. Oma vaenlased, ühinenud vürstid, oli ta purustanud, nende juht, kuurvürst Johann Fried-rich oli ta käes vangis. Võidupäeva hommikul algab Tizian keisri portree. Hoolimata haigusest, istub Karl oma lahinguhobusel, näos raudne tahe ja tarm. Punasulgne kiiver katab ta pääd,

Tizian

Veenus peegliga.

hobune särab kuldehtes, joostes mänglevalt läbi rõõmus-värske maastiku.

Kullaga koormatuna tuli seitsmekümneaastane Tizian tagasi Augsburgist üle Alpide Veneetsiasse. Siin maalib ta oma autoportree. Võimas rauk istub laua taga, pilk särab nagu noor-mehel, üle rinna ripub neljakordselt rüütlikett, iseteadev, suursugune ja kerge on ta poos ja käteasend. Samal ajal sünnib ka ta maja hinge, tütre Lavinia portree. Raskest kuldbrokaadist kleidis, kaelas kallis pärlikee, tõstab ta üles puuviljavaasi. Tütre õitsev kaunidus kahtlemata on aidanud kaasa ka „Peegliga Veenuse“ maalimisel, kus jumalanna kannab samu ehteid, maalitu enda alastus aga paistab kalliskivina sooblinahkade ja vaipade pehmest sügavusest.

Kahe aasta pärast kutsus keiser Karl Tiziani veel kord Augsburgi. Ta siin laskis maalida oma poja, troonipärija Filippi portree, kelle Tizian küll riietas kulda ja särasse, kelle eemal-tõukavaid näojooni aga temagi ei jõudnud pehmendada. Siis kaotab Tizian 1558. aastal oma keiserliku kaitsja ja Filipp astub ta asemele. Ka see ei suuda küllalt imetella Tiziani kunsti, ikka uusi ja uusi pilte maalib rauk talle.

Ikka vähemaks muutub värvisära Tiziani piltidel, sügavamaks ja tumedamaks läheb toon. Ligidalt vaadates näivad pildid ebaselgetena ja segasena, kaugelt aga annavad äärmise viimistluse ja selguse ilme. Laiade ja julgete pintsliilöökidega maalib rauk. Paljud kaasaeglased ütlevad, et Tizian on väsinud. Sellased tööd sündivat vaevata ja kergesti. Teist keelt aga kõnelevad ta õpilase Jacopo Palma tunnistused. Vana Tizian töötas piltide kallal sama hoolega, kui noorenagi. Esiteks ta asetas kujuteldava maailma pildile tugeva värvikihiga. Siis kandis sellele pruunid pooltoonid ja valged valguse laigud. Nõnda kõik lõpetanud, asetas ta pildi kõrvale ja alles kaua aja pärast võttis ta uuesti ette. Esimeseks asjaks siis oli oma enda tööd arvustada tigidamini ja kurjemini, kui seda oleks suutnud teha ükski vaenlane. Ja siis asus ta vigade kõrvaldamisele. „Ükski improvisaator ei või teha häid värse,“ ütleb ta ise.

Üheksakümmend aastat on selja taga. Ligi kolm inimiga on ta töötanud. Tee murdub järsku. Ta on tunnud kõiki selle maailma hüvesid. Ta elu on olnud töö, lõbude ja rikkuse ringmäng. Ammu on surnud ta noorpõlve kaaslased, ühe põlve teise järele on ta saatnud hauda. Teda ei veetle

enam värviilu. Teravasti voolitud kujude asemele asuvad piltidele laiad varjud ja valgusemäng. Asjatundjad ütlevad: Tiziani silm on jäänud nõrgaks. Noored nurisevad, nad ei mõista teda enam. Ta aga teab ise, mis teeb. Ta on kasvanud kõrgeks nagu mägi, milleni ei küüni all mada-likus askeldavate inimeste kõned. Ja kui ta lõpetab pildi, kirjutab ta alla: Titianus, ja selle järel kahekordselt: fecit! fecit!¹⁾ nagu tahaks ütelda: Vai- kige. Ma tean paremini teist.

Ta maalib veel kord Kristuse okas- kroonimise. Seitsmekümneviie-aasta- sena on ta teind seda enne. Nüüd saab aga pilt sootuks teissugune. Enne oli kõik selge, piiratud, päevavalgust täis. Nüüd virvendavad tõrvikud tumedas ruumis ja hämaruses särab sõduri sammetülikond.

Ja siis algab ta oma viimse teose, nagu Michelangelo või Mozart, ta hoo- litseb oma haua eest, maalib „Pie- taa“²⁾. Kõik on kustunud. Terve stseen on asetatud tundmatusse ehi- tusse imelikkude päälkirjadega ja ku-

---

¹⁾ Titianus fecit — Tizian tegi. Hari- lik allakirjutamise viis kunstnikkudel vane- mal ajal.

²⁾ Kristuse ristilt võetud laiba kujutus ta nutva ema süles.

judega. Valgus on koondatud kuld-
sesse seinatühemesse, Fööniks hõljub
võlvi all ja ingel langetab oma tõrviku.

See on selle mehe viimne töö, keda
ei suutnud murda aeg. Nagu teisest
maailmast kõneleb ta meile. Tizian
on oma sajandamas eluaastas, ta töötab
nagu noormees, kui tuleb Veneetsia
igavene vaenlane katk, ja viib ta en-
daga.

A-5084

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00977923 4

3571